

církev a společnost

- církev upevňuje své postavení, majetky, příliš autoritativní postoj
- žili neadekvátně, pak stačilo „vymodlit se“ z hříchů
- kritika tedy nejen z vnějšku ale i zevnitř; Chtěli, aby se vzdali veškerého majetku: charita

Konrád Waldhauser

- německý augustinián, změnil postoj k lidem
- kázal německy (aby oslovil i chudé vrstvy), chtěl reformu církve
- tedy pronásledován církví (proč nekážeš v latině...)
- také v Praze, káže v kostele sv. Havla už českoněmecká společnost, tudíž mu rozumělo více lidí než kdyby kázal v latině
- nakonec vyobcován z církve, proklet papežem

Jan Milíč z Kroměříže

- nebyl natolik vzdělaný, ale nějak studoval; na dvoře chvíli kancléřem
- kázal česky, 5xdenně, byl podporován střední vrstvou
- vzdal se veškerého majetku, svých hodností, důchodů
- získal Betlémskou kapli i se svými věrnými žáky - kázání
- vysoké šlechtě se to moc nelíbilo
- jel do Říma za papežem, zavřen za své aktivity, nakonec byl propuštěn, když se podruhé vydává za papežem do Avignonu, onemocní a umírá

Tomáš Štítný ze Štítného (=Matěj z Janova); tvrz Štítná (jižní Čechy)

- studia na UK teologie
- brzy opustil školu, měl udržovat rodové jmění, pak se vrací, ožení se, má několik dětí
- je to vlastně hospodář, sedlák
- vedl amatérská kázání - mluvil spatra
- jeho žáci sepsali kázání: Knížky šestery o obecných věcech křesťanských: církevně světské (on to jen poupravoval) - víra, povinnosti křesťana, stav šlechtický, poddaných, manželský, vdovský, vztah hospodář X poddaný, náprava X pokání

ŘEČI BESEDNÍ - co je vlastně víra, Bůh (jak se ho lidé vyptávali)

ŘEČI SVÁTEČNÍ A NEDELNÍ - post verbum - česká forma evangelií, podobenství z Bible

O ŠAŠIECH - o šachu na kterém ukazuje postavení jednotlivých vrstev ve společnosti, jak je snadné zneužít své postavení...

Husitská literatura

- ovlivněno:

a) oxfordským vzdělavcem Johnem Wyclefem - předchůdce protestantské reformy (?)

- jeho učení (spis „Protestatio“): církev nesmí mít pozemské statky, jediným pramenem víry je Písmo, papež je antikrist a církev ho nepotřebuje
- v křížových výpravách viděl jen podniky loupení a plenění
- církev by se měla řídit vzorem z dob apoštolských časů
- v Praze byly Wyclefovy knihy jako kacířské zkonfiskovány a spáleny na hranici
- lollardi = jeho pokračovatelé, učenci

- jeho spisy přinesl do českých zemí Jeroným Pražský
- b) Italskou univerzitní školou** - vystoupili proti církevní moci
- víra by měla vycházet z hlavních článků, chtěli mírnější nebo žádné odpustky → odtud na Sorbonnu, učitel Marsiglio Carrara z Padovy: aby se učilo zásadně podle Bible, žádná jiná nařízení; nakonec byl z univerzity vyhozen, pálily se jeho knihy
- c) lidovými sektami** - kněží na sebe vztahovali lidi, ti se zbavovali všeho majetku, nechali si jen to na přežití, další a další se k nim přidávali; v Rakousku třeba 80 000 lidí
- ze středních vrstev; chudoba
- církev z toho byla docela vyděšená

u nás:

- charakterově jiné, částečně náboženské, spíše jen šlechta a církev, ale ti obyčejní měšťané, samotný prostý LID
- vše v češtině
- pro LID, chudý ale vzdělaný; jednoduchý styl, alegorie
- apelativní literatura, propagační
- lidové písně, vypravování, mýty
- nový literární druh: **kázání** (laické či církevní)

Jan Hus

- z negramotných poměrů, studia v Praze, nejdříve takový bohém, po hospodách...
- hodně si zakládal na šatech, miloval šachy
- jeho mecenáš Křišťan z Prachatic: astronom, matematik, také studoval medicínu a biologii; viděl v Husovi naději, osobnost
- 1396 ukončil školu - Mistr svobodných umění; vysvěcen na kněze; děkan UK; rektor UK
- 1402 kázání v Betlémské kapli, rozlišoval, pro koho káže
- chtěl celočeskou univerzitu; 1409 Dekret Kutnohorský: 3 hlasy české/2 hlasy německé
- vliv na něj mělo učení Wyclefa

QUODLITEB - soubor latinských traktátů o církvi, víře; poprvé kritika církve, to se znelíbilo panovníkovi, nechtěl si znelíbit papeže, dvůr se za něj nejdříve přimluvil ale...

- Hus se nijak nebál, chtěl to nějak vyřešit, prodiskutovat

ROZPRAVA O ODPUSTCÍCH - že se církev obohacuje, vydírá obyčejné lidi, aby se vyplatily z hříchů

PROTI BULE PAPEŽSKÉ - špatná hierarchie, vysoké důchody, proti odpustkům, napadl samotného papeže

- hrozba interdiktů, Hus ale nakrátko odjíždí na venkov: projíždí tudy, káže, radikalizuje chudinu, církev z něho byla úplně paf

VÝKLAD VIERY, DESATERA A PÁTEŘE (otčenáš) - mravní a sociální věci, vysvětlil články víry obyčejným vrstvám

O PRAVOPISU ČESKÉM - diakritický pravopis

- zpět do Prahy, kdo přijde do BK je nadšen, církev rozzlobena: papež vyhlašuje interdikt (nesmí se křtít, svatby, poslední pomazání atd.)

- Hus odjíždí do ústraní na Kozí Hrádek, kde začíná psát díla:

POSTILA – (česky) soubor kázání, vznikl po jeho nuceném odchodu z Prahy

KNÍŽKY O SVATOKUPECTVÍ - kritika soudobé církve, napsáno po zákazu působení v BK, svatokupectví = vymáhání poplatků za církevní obřady (křty, pohřby, mše, modlitby apod.)

O CÍRKVI - církev jako „společenství předurčených ke spáse“, hlavou církve není papež ale Kristus

O ŠESTI BLUDIECH - zamýšlí se nad vztahem mezi církví a světským světem, psána ve dvou verzích (latinská objevena 1945 na zdech BK)

DCERKA - navazuje na Štítného, vysvětluje dívkám jak žít v souladu s božím slovem = náboženská výchova

1413 je teologickou fakultou odsouzen jako bludař, vytýká mu body v nauce o svátostech, svatých a odpustkách, vzpírání se autoritě církve, poddanosti vůči papeži...

1414 se Hus inkognito vrací do Prahy, sepisuje odsud několik listů.

- v dubnu zasílá Jan XXIII. litomyšlskému biskupu Janovi s výtkou rozšíření Wyclefova a Husova učení v Čechách s žádostí o napomenutí

Kostnický koncil

- papež zrušil nad Husem klatbu, žádali na něm ale aby odvolal vše, co bylo proti církvi

- Hus se domníval, že bude koncilním otcům kázat: **ŘEČ O MÍRU** (Sermo de pace), myslel si, že půjde o disputaci

- jenže právní proces (zda Husovy nauky souhlasí s naukou církve nebo ne) neměl ani právo odvolání, ani právo být hájen advokátem

- odmítl odvolat, odsouzen k trestu smrti, 6. 7. 1415 upálen, ostatky hozeny do Rýna

pokračovatelé:

Jeroným Pražský - Wyclefovo a Husovo učení; proto také 1416 upálen

Jakoubek ze Stříbra - mnohem lepší řečník, přítel Husa, převzal po něm kázání v BK, později do ústraní, zastánce trestu smrti

- latinské a české spisy: Výklad zjevení Janova

- podílel se na přijímání pod obojí ☞ symbol kalich

BUDYŠÍNSKÝ RUKOPIS

1) prozaická část: latinsky, složitější vyšší styl, pak jednodušší česky

ŽALOBA KORUNY ČESKÉ - obrací se k Bohu, žaluje na Zikmunda, kostnický koncil

POROK KORUNY ČESKÉ - vytýká českému králi liknavost, nelegálně získaný trůn, že zneužil dobroty lidu...

2) poezie: také zde obě části z prózy, Žaloba i Porok

HÁDÁNÍ PRAHY S KUTNOU HOROU - alegorický spor: husitská Praha vs. katolická KH: Boží soud - před Kristem, Praha neuctěna jako matka měst, Zikmund, koncil, papež, KH obžalovává Prahu z obrazoborectví=husité ničili katolické kostely, symboly, nehumánní zacházení s katolickými knězi

VÁCLAV, HAVEL A TÁBOR

- jakási trojřeč, V: symbol katolické církve, H: vlastenecké Čechy, T: husité

V: je potřeba ctít Písmo svaté, Havlovi vytýká, že je nestálý, prospěchář

T: my jsme zodpovědní za budoucnost českého národa, H: vytýká jim husitské války

JISTEBNICKÝ KANCIONÁL - písně; nalezeno v Jistebnici u Tábora (19. století)

- **KTOŽ JSÚ BOŽÍ BOJOVNÍCI**, Povstaň, povstaň město Pražské, husitské chorály, mocné a úderné + jednodušší hudební nástroje pro rytmus, odmítali varhany (katolické)

ŽIŽKŮV VOJENSKÝ ŘÁD (1423)

- soupis pravidel a ustanovení pro husitská polní vojska, aby bylo vojsko poslušné
- autor či spoluautor prý Jan Žižka
- např.: * Kdyby se někdo pokusil utéci z vojska, bude jako sprostý zloděj ztrestán na hrdle i na majetku.
- Trestat se budou také následující osoby, které mezi sebou nechceme: lháři, zloději, hráči v kostky, loupežníci a lapkové, opilci, drbný, nevěstky a cizoložníci, tedy vlastně všichni hříšníci.

Jan Želivský - radikální husitský kněz, kázal na Novém Městě pražském, tato kázání velmi úspěšná ☑ jako lidový vůdce, dokázal uchvátit dav

- 1419 vedl průvod, který vyvrcholil 1. pražskou defenestrací, prakticky začátek husitské revoluce (zvolen hejtmanem, později konšelem)
- postupně sílí jeho moc ale i opozice, na základě žaloby Jakoubka ze Stříbra zatčen a popraven

Vavřinec z Březové - psal česky a latinsky, historik husitského hnutí, spisy víceméně věrohodné, neprávem je mu připisováno autorství Budyšínského rukopisu

- také hodně kvalitní překlady (když pracoval u dvora)
- velkým odpůrcem Zikmunda, proto byl nucen opustit Prahu.

Píseň o vítězství u Domažlic (Báseň vznešené Koruny české) – pojednání o bitvě u Domažlic
Husitská kronika

Petr Chelčický

- z venkova, česky psaná díla, studoval Štítného, poslouchal Jakoubka ze Stříbra
- spíše nižší vzdělání, nejde s nikým, jde proti všem, husitům, státu, ale pasivita!
- hodně aforismů, přirovnání: pro obyčejné lidi, zároveň ale dost filozofoval

O BOJI DUCHOVNÍM - neuznává násilí, odmítá všechny války, včetně husitských, protože se řídí zásadou nezabiješ. Hlásá křesťanskou pokoru, boj proti ďáblu.

- inspiroval Tolstoje

O TROJIEM LIDU ŘEČ - odsoudil dělení společnosti na tři stavy (duchovenstvo, vojáci, prostý lid), základem byla Bible, kde se hlásala rovnost lidí

SIŤ VIERY PRAVÉ - traktát, síť symbolizuje náboženství a církev, ty mají chránit věřící. Síť trhají králové, papež a císař = velryby, líčí zde svou ideální církev

- asi 50 malých traktátů: kritika míří na konkrétní osoby a paří k nejradikálnějším ve své době

POSTILA - sbírka kázání, podobně jako v **SIETI VIERY PRAVÉ** odmítá jiný než duchovní boj proti představitelům zla

význam Chelčického:

- učení vliv na Jednotu Bratrskou; vzali si od něj:

a) úcta a pokora k Bohu

b) snášlivost

c) pasivita

d) **O TROJIEM LIDU ŘEČ**: kastování se jim také nelíbilo, nechtěli to uznat